

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

**ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА
ПРИДОБИВАНЕ**

**НА ЧЕТВЪРТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА
КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СППОО	Наименование
Професионално направление	345	Администрация и управление
Професия	345020	Фирмен мениджър
Специалност	3450212	Предприемачество и мениджмънт

София, 2011 година

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Националната изпитната програма е предназначена за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика за придобиване **четвърта** степен на професионална квалификация по професията **345020 Фирмен мениджър**, специалност **3450212 Предприемачество и мениджмънт** от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетентности на обучаваните, изискващи се за придобиване **четвърта** степен по изучаваната професия **Фирмен мениджър**, специалност **Предприемачество и мениджмънт**.

Националната изпитната програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО). Държавните изпити по теория и по практика на професията се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

- 1. За държавния изпит по теория на професията и специалността:**
  - а. Изпитните теми с план-тезиса на учебното съдържание.
  - б. Критерии за оценяване.
- 2. За държавния изпит по практика на професията и специалността:**
  - а. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
  - б. Критерии за оценяване.
- 3. Система за оценяване.**
- 4. Препоръчителна литература.**
- 5. Приложения:**
  - а. Примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността.
  - б. Примерно индивидуално практическо задание.

III. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Изпитни теми с план-тезис на учебното съдържание.

Към всяка изпитна тема се включва приложна задача или казус. Приложните задачи (казуси) към всяка една от темите се разработват от учител (екип от учители), определен от директора на обучаващата институция.

Изпитните билети се оформят по примера на **Приложение а** (Примерен изпитен билет) на настоящата програма 10 дни преди датата на изпита, и се поставят в пликове.

При необходимост към всяка приложна задача се предвиждат дидактически материали, които се осигуряват на изпита.

Комисията по оценяване на писмените работи по теория определя за всеки критерий конкретни показатели, чрез които да се диференцира конкретния брой присъдени точки.

Изпитна тема: 1. Предприятие. Имущество на предприятието.

План-тезис: Същност, видове, правни форми. Предимства и недостатъци на различните форми на бизнеса. Същност на имуществото на предприятието, видове активи, оценка на дълготрайните активи, изхабяване и амортизация на дълготрайни активи.

Приложна задача: Вземане на решение за създаване на предприятие, избор на предмет на дейност, правна форма, местоположение, необходими активи за дейността.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Познава същността на предприятието и организационните форми на бизнеса, начина за учредяване, регистрация, прекратяване и ликвидация.	10
✓ Познава имуществото на предприятието, класификацията, признаването и оценката на активите.	10
✓ Използва методите за амортизация на дълготрайните ✓ (нетекучи) материални и нематериални активи.	10
✓ Анализира предимствата и недостатъците на различните форми на бизнеса и показателите за ефективно използване на активите на предприятието.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 2. Предприятието и обкръжаващата среда.

План-тезис: Фактори на макро- и микрообкръжаващата среда. Влияние на факторите на обкръжаващата среда и рискове за предприятието. SWOT-анализ. Управление на организационната промяна съобразно динамиката на факторите на обкръжаващата среда.

Приложна задача: Да се изготви план за промяна на търговско предприятие.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Познава същността и влиянието на факторите на обкръжаващата среда.	10
✓ Отчита динамиката в обкръжаващата среда и взема управленски решения.	10
✓ Показва възможностите за резултатен SWOT-анализ.	10
✓ Анализира възможностите и влиянието на факторите на обкръжаващата среда и рисковете за предприятието.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 3. Пазар. Проучване на пазара.

План-тезис: Същност на пазара. Класификация на пазарите. Основни категории на пазара – стока, търсене, предлагане. Маркетинговото проучване на пазара, видове, роля и техники на маркетинговото проучване. Сегментиране на пазара и позициониране на продукта.

Приложна задача: Определяне на критерии за сегментиране на пазара за конкретна стока и подходи за позициониране.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Познава същността на пазара и видовете пазари, основните икономически категории: пазар, стока, търсене и предлагане.	10
✓ Познава същността, класификацията и алгоритъма на маркетинговото проучване, методите за набиране на информация.	10
✓ Анализира връзките и зависимостите между пазарните процеси и явления.	10
✓ Планира сегментирането на пазара и интерпретира подходите за позициониране на стоките на пазара и възможностите за прилагане на маркетинговите проучвания за реализацията им.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 4. Маркетинг-микс.

План-тезис: Елементи на маркетинг-микса. Стокова политика – елементи, жизнен цикъл на продукта, продуктова политика, иновации. Ценова политика – предпоставки при разработване на ценови стратегии, избор на ценова стратегия. Дистрибуционна политика – същност и задачи, канали за дистрибуция, фактори за избор на канал за дистрибуция. Рекламна политика - рекламни средства и носители, рекламна кампания.

Приложна задача: По зададена ситуация да се разработи стокова политика, пласментна политика, избор на подходящ метод на ценообразуване и рекламни средства и носители.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Познава елементите на маркетинг-микса.	10
✓ Познава елементите на стоката, методите за формиране на цената и каналите за дистрибуция.	10
✓ Характеризира основни продуктови и ценови стратегии по време на различните фази от жизнения цикъл на продукта и начините за организация на продажбите и рекламата.	10
✓ Анализира факторите, които оказват влияние при избор на маркетингова стратегия.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 5. Инвестиране и финансиране.

План-тезис: Същност и видове инвестиране и финансиране. Източници на финансиране. Същност, значение и видове кредити. Етапи на инвестиционния процес.

Приложна задача: По предварително предоставени данни да се анализират възможностите и условията за отпускане на ипотечен кредит в предприятие.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Познава същността и източниците на финансиране и етапите на инвестиционния процес.	10
✓ Познава видовете инвестиране, икономическата ефективност от инвестициите и ролята на застраховането на имуществото срещу рискове.	10
✓ Познава видовете финансиране и анализира възможностите и условията за отпускане на кредити и кредитни програми за подпомагане на бизнеса.	10
✓	

✓ Познава правните условия за застраховане на имуществото, взаимоотношения на предприятията с кредитните институции и интерпретира създаването и развитието на рискови предприятия.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 6. Персонал. Стимулиране и заплащане на труда.

План-тезис: Състав и структура на персонала. Системи и форми на заплащане на труда. Формиране на работната заплата. Разчетно–платежна ведомост. Производителност на труда – същност и фактори.

Приложна задача: По зададени данни на лице от персонала да се състави фиш за работна заплата.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Познава състава и структурата на персонала, нормативните документи, свързани с назначаване и освобождаване на персонала, формиране на работната заплата и отпуски.	10
✓ Познава системите и формите за заплащане на труда.	10
✓ Познава документите, свързани със заплащане на труда, взаимоотношенията с общественото осигуряване, здравното осигуряване и бюджета и тяхната отчетност в предприятието.	15
✓ Познава и анализира производителността на труда и факторите, които оказват влияние върху нея.	15
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 7. Основни икономически показатели.

План-тезис: Себестойност, цена, приходи и разходи. Фактори, влияещи на величината на себестойността на продукта/услугата/. Финансов резултат на предприятието – печалба и рентабилност. Оценка на финансовото състояние. Икономическа ефективност.

Приложна задача: По зададени данни за предприятие “Х” да се изчислят печалбата и рентабилността от дейността му.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки 60
✓ Дефинира основните икономически показатели – себестойност, цена, приходи, разходи, печалба и рентабилност.	10
✓ Прилага основните икономически показатели – себестойност, цена, приходи, разходи, печалба и рентабилност.	10
✓ Анализира факторите, влияещи върху показателите за финансовото състояние, и връзките между тях.	10
✓ Интерпретира активното състояние на предприятието и формулира изводи за дейността на предприятието.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 8. Годишен финансов отчет.

План-тезис: Същност и етапи на годишното счетоводно приключване. Счетоводен стандарт за представяне на годишни финансови отчети. Съдържание и общи изисквания към годишния финансов отчет – отчетни форми.

Приложна задача: По зададени данни за предприятие “Х” в Счетоводен баланс и Отчет за приходите и разходите, съгласно изискванията на счетоводния стандарт, да се изчислят показателите за анализ на финансовото състояние.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки 60
✓ Познава същността и етапите на годишното счетоводно приключване и нормативната уредба - Закон за счетоводството, счетоводни стандарти и други.	10
✓ Познава съдържанието на годишния финансов отчет.	10
✓ Прилага изискванията за съставяне и оповестяване на информацията в годишния финансов отчет.	10
✓ Анализира данните от годишния финансов отчет.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 9. Застраховане

План-тезис: Същност на застраховането. Риск и рисковата политика. Видове застраховане. Застрахователен договор – определение, клаузи, права и задължения на страните по договора.

Приложна задача: Работа с договор за застраховане.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността на застраховането и рисковата политика.	10
✓ Обяснява видовете застраховане.	15
✓ Възпроизвежда механизма на сключване на застрахователен договор.	10
✓ Диференцира правата и задълженията на страните по договора.	10
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 10. Социално осигуряване.

План-тезис: Същност и значение на социалното осигуряване и социално подпомагане. Видове социално осигуряване. Осигурители и осигурени лица. Видове пенсии.

Приложна задача: Работа с документи по внасяне на дължими осигурителни вноски от работодателя.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността и значението на социалното осигуряване и социалното подпомагане.	10
✓ Обяснява осигурителните рискове и видовете социално осигуряване.	20
✓ Различава задълженията на осигурителите и осигурените лица.	10
✓ Посочва и обяснява видовете пенсии.	10
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 11. Данъчна система

План-тезис: Данъчна система и данъчна политика. Същност и видове данъци. Елементи на данъка. Начини на облагане с данък. Преки имуществени данъци. Преки доходни данъци. Косвени данъци. Данъкоподобни приходи. Неданъчни приходи. Местни данъци и такси.

Приложна задача: Попълване на данъчна декларация за облагане на доходите на физически лица по предварително зададени условия.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността и елементите на данъка и данъчната система.	10
✓ Разбира и обяснява същността и характеристиките на различните данъци.	10
✓ Обяснява начините на облагане и определянето на размера на данъчното задължение.	10
✓ Анализира факторите, които влияят върху конкретния размер на данъчното задължение и върху общата данъчна тежест.	10
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 12. Материално и складово стопанство. Търговско предприятие.

План-тезис: Същност и значение на материалното осигуряване и складовото стопанство. Фази на материалното снабдяване. Складово стопанство – същност, функции и видове. Икономически показатели. Същност на търговията. Видове търговски предприятия. Функции на търговските предприятия. Производствени фактори в търговията.

Приложна задача: Да се изчисли производителността на труда в търговско предприятие „X“ по конкретни данни.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността и значението на материалното стопанство и търговското предприятие.	10
✓ Обяснява функциите на склада и основните икономически показатели за определяне ефективността на складовото стопанство, както и основните характеристики на различните предприятия за търговия.	20
✓ Използва начините за определяне количеството на заявката и сроковете за доставка.	10

✓ Анализира влиянието на производствените фактори върху доходността на различните търговски предприятия.	10
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 13. Индустириално предприятие.

План-тезис: Същност и видове индустриални предприятия. Промислена продукция. Производствена програма. Видове и типове производства. Качество.

Приложна задача: Определяне обема на брутната продукция на предприятие „Х“ по конкретни данни.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността на индустриалното предприятие и неговите видове.	10
✓ Разбира същността, състава и измерването на промислена продукция.	20
✓ Познава същността на производствената програма и нейните показатели.	10
✓ Анализира етапите на производството, видовете и типове производства.	10
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 14. Управление на предприятието.

План-тезис: Същност и функции на управлението. Стил на управление. Същност на управленското решение. Изисквания и етапи в процеса на вземане на управленско решение. Видове управленски решения. Методи за вземане на решение. Контрол и контролинг.

Приложна задача: По зададени данни да се вземе управленско решение и да се анализира контрола върху изпълнението му.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността и характеризира етапите и методите на вземане на управленски решения.	10
✓ Познава и характеризира стиловете на управление.	10
✓ Анализира и прави връзка между различните стилове на управление и процеса на вземане на управленско решение.	10
✓ Характеризира и анализира принципите на контрола и контролинга, техники на контрол и задачи на контролинга при управление на предприятието.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

<p><i>Изпитна тема: 15. Бизнес план.</i></p> <p>План-тезис: Същност и значение на бизнес плана. Елементи на бизнес плана. Изисквания към бизнес плана. Основни стъпки при изготвяне на бизнес план. Оценка на бизнес плана.</p> <p>Приложна задача: Изготвяне на примерно съдържание и съставяне на календарен план на дейностите (стъпките) за изработване на бизнес план, по зададена бизнес идея.</p>

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността, значението и целите на бизнес плана.	10
✓ Обяснява основни елементи на бизнес плана.	10
✓ Планира основни стъпки при изготвяне на бизнес план.	10
✓ Анализира изискванията към оценката на бизнес план.	20
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 16. Управление на персонала.

План-тезис: Модели на управление и на управленско поведение. Набиране и избор на персонал. Развитие на персонала. Мотивация. Здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда. Управление на конфликти. Фирмена култура.

Приложна задача: Анализ по зададена ситуация относно избор на персонал.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
✓ Характеризира моделите на управление и на управленско поведение.	10
✓ Познава средствата и подходите при набиране и избор на персонал	10
✓ Изяснява развитието на персонала и мотивация за повишаване квалификацията и качеството на работа.	10
✓ Познава подходите за разрешаване на конфликти и елементите на фирмената култура.	10
✓ Познава и прилага правилата за здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда.	10
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема: 17. Мениджмънт на качеството.

План-тезис: Понятие за качество и мениджмънт на качеството. Значение. Тотален мениджмънт на качеството. Международни норми и стандарти. Разработване и внедряване на системи за управление на качеството. Визията на ЕС за качество.

Приложна задача: Графично представяне на примерен модел на процеса на управление на качеството в малко предприятие "X" (с конкретен предмет на дейност), в който да намерят отражение цикълът на Деминг и принципът „Изискванията към качеството се определят от очакванията на клиентите”.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността на понятията: качество, мениджмънт на качеството, тотално управление на качеството и система за управление на качеството.	10
✓ Обяснява тоталния мениджмънт на качеството по Европейския модел за превъзходство в бизнеса (EFQM).	10
✓ Представя примерен модел за разработване и внедряване на системи за управление на качеството.	10
✓ Анализира и доказва връзката между управление на качеството и успеха на предприятието.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

<p><i>Изпитна тема № 18: Корпоративна социална отговорност.</i></p> <p>План–тезис: Корпоративна социална отговорност - понятие и основни аспекти. Еволюция на корпоративната социална отговорност. Корпоративна социална отговорност и устойчиво управление на предприятието. Стандарти за корпоративна социална отговорност. Глобален договор на ООН и корпоративна социална отговорност.</p> <p>Приложна задача: По предварително зададена информация за добри практики на корпоративна социална отговорност на предприятие „X” да се посочи връзката между корпоративната социална отговорност и устойчивото развитие на предприятието.</p> <p>Дидактически материали: Информация за добри практики на корпоративна социална отговорност на предприятие „X”.</p>

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира понятията “корпоративна социална отговорност” и “устойчиво развитие”. Представя еволюцията на корпоративната социална отговорност.	10
✓ Обяснява основните аспекти на корпоративната социална отговорност.	15
✓ Посочва стандарти в областта на корпоративната социална отговорност.	10
✓ Обяснява значението на Глобалния договор на ООН.	10
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 19: Финансови прогнози.

План-тезис: Прогнозни отчети за приходи и разходи. Прогнози за очаквани парични потоци. Анализ на основните икономически показатели. Оценка на инвестиционните разходи: настояща и нетна стойност на инвестициите, срок на откупуване. Възвращаемост.

Приложна задача: Изчисляване и анализ на икономически показатели на предприятие „X”.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността и значението на прогнозните отчети за приходи и разходи.	10
✓ Разбира значението на прогнозите за очаквани парични потоци	10
✓ Посочва и анализира основните икономически показатели.	20
✓ Представя оценка на инвестиционните разходи и възвращаемост.	10
✓ Решава приложната задача.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 20: Контролиране.

План-тезис: Същност, значение и основни етапи. Видове контрол. Инструменти на контрола. Методи на контрол.

Приложна задача: Избор на подходящи инструменти и метод за контрол в конкретна ситуация на предприятие „X”. Обосновка на избора.

Критерии за оценяване	Максимален брой точки
	60
✓ Дефинира същността и значението на понятието контрол. Изброява основните етапи.	10
✓ Характеризира видовете контрол.	10
✓ Описва и сравнява инструментите за контрол.	10
✓ Представя методите за контрол.	15
✓ Решава приложната задача.	15
Общ брой точки	60

IV. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.

Чрез държавния изпит по практика на професията и специалността се проверяват и оценяват професионалните умения и компетентности на обучаваните, отговарящи на четвърта степен на професионална квалификация.

Изпитът по практика на професията и специалността се състои в разработване и защита на бизнес проект от екип, в който са включени двама курсисти или като индивидуална разработка.

Бизнес проектът се предава на комисията, утвърдена със Заповед на директора на обучаващата институция, 30 дни преди защитата.

Защитата на бизнес проекта се провежда съгласно график, утвърден от директора на обучаващата институция.

Бизнес проектът включва:

1. Увод.
2. Маркетинг:
  - ✓ Анализ на обкръжаващата среда;
  - ✓ Проучване;
  - ✓ Статистическа обработка на резултати от маркетинговото проучване;
  - ✓ Обработка на пазара – сегментиране, избор и характеристика на целеви пазар;
  - ✓ Разработване на маркетингова стратегия.
3. Организация на дейността:
  - ✓ Избор на правна форма и място;
  - ✓ Организация на структурата;
  - ✓ Организация на дейността.
4. Финансова част:
  - ✓ Разходи;
  - ✓ Приходи;
  - ✓ Рентабилност, печалба, възвращаемост, ликвидност и др. икономически показатели.
5. Заключение, изводи и тенденции.

2. Критерии за оценяване.

За всяко индивидуално практическо задание комисията по провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността разработва критерии за оценяване и съответните показатели. Посочват се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярно и точно изпълнение на показателя. При разработване на индивидуалното практическо задание комисията по провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността разработва показатели за оценяване на всяко задание при спазването на тези критерии. Могат да се използват следните примерни критерии:

№	<i>КРИТЕРИИ</i>	ПОКАЗАТЕЛИ	максимален брой точки
1.	Представяне на бизнес проекта на хартиен носител	<ul style="list-style-type: none"> - спазени са изискванията за заглавна страница, съдържание, увод, изложение, приложение и заключение; - добър външен вид. 	10
2.	Разработена маркетингова част	<ul style="list-style-type: none"> - анализира макро- и микрообкръжаваща среда; - прилага SWOT–анализ; - умее да прилага маркетинговия инструментариум; - разработва печеливши продуктови и ценови стратегии; - разработва оптимална пласментна политика; - разработва ефективна рекламна политика и кампания; - прилага ефективно сегментиране и позициониране на продукта. 	15
3.	Разработена организация на дейността	<ul style="list-style-type: none"> - изгражда целесъобразна управленска структура; - оптимизира организацията на дейността; - оптимизира имуществото, работното време и персонала. 	10
4.	Разработена финансова част	<ul style="list-style-type: none"> - прилага основните икономически показатели; - умее да прогнозира приходи; - умее да калкулира себестойност; - анализира финансовото състояние на предприятието; - прави изводи за дейността и проектира тенденции за развитие. 	15
5.	Презентиране на бизнес проекта	<ul style="list-style-type: none"> - говори уверено, ясно и не много бързо; - положение на тялото; - движение на ръцете; - изражение на лицето; - контакт с поглед; - движения и други. 	5

6.	Онаглеждаване на бизнес проекта	<ul style="list-style-type: none"> - използва технически средства – компютър, мултимедия и други; - използва нагледни материали – табла, макети, фотоси, албуми и други. 	5
7.	Спазване на правилата за здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда (<i>Този критерий няма количествено изразение, а качествено.</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - правилно избира и използва по безопасен начин необходимите технически средства; - правилно организира работното си място с оглед осигуряване на ергономичност; - разпознава опасни ситуации, които биха могли да възникнат в процеса на работа, и спазва предписанията за своевременна реакция при работа с технически средства; - описва дейностите по поддръжка на работното място. 	да / не
Общ брой точки:			60

Посочва се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярно и точно изпълнение на показателя.

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

В училището комисията по оценяване на писмените работи по изпита по теория на професията и специалността определя за всеки критерий конкретни показатели, чрез които да се диференцира конкретния брой присъдени точки.

За провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността в обучаващата институция комисията разработва за всяко индивидуално практическо задание критерии за оценяване на резултатите от изпита и съответните показатели към тях.

Системата на оценяване е точкова. Максималният брой точки за всяка изпитна тема или индивидуално практическо задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.

Преминаването от точки в цифрова оценка се извършва по следната формула:

Цифрова оценка = общият брой точки от всички критерии :10

(записва се с качествен и количествен показател)

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Формулата за преминаване от точкова система в оценка с качествен и количествен показател е съгласно чл. 7, ал. 5 от Наредба № 3 за системата на оценяване.

Оценяването на писмените работи от държавния изпит по теория е в съответствие с чл.46 от Наредба №3 за системата на оценяване.

Изпълнението на практическото задание от държавния изпит по практика се оценява в съответствие с чл.48 от Наредба № 3 за системата на оценяване.

VI. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Бояджиева, Е., Линднер, Й. и к-в, Икономика на предприятието 1 ч., Дионис, София, 2006.
2. Бояджиева, Е., Линднер, Й. и к-в, Икономика на предприятието 2 ч., Дионис, София, 2008.
3. Бояджиева, Е., Линднер, Й. и к-в, Икономика на предприятието 3 ч., Дионис, София, 2008.
4. Петров, Л., Основи на счетоводството, Мартилен, София, 2007.
5. Колектив, Счетоводство на фирмата, ГорЕксперс, София, 2007.
6. Павлова, С., Шукерова, П., Счетоводни стандарти 1, 2 ч., Мартилен, София, 2007, 2007.
7. Линднер, Й., Недева, Г., Трендафилова Г., Стефанова, Т., Тодорова Хр., Предприемачество и мениджмънт 1 ч., Дионис, София, 2007.
8. Линднер, Й., Недева, Г., Трендафилова Г., Стефанова, Т., Георгиева Р., Тодорова Хр., Предприемачество и мениджмънт 2 ч., Дионис, София, 2008.
9. Линднер, Й., Недева, Г., Трендафилова Г., Стефанова, Т., Георгиева Р., Тодорова Хр., Предприемачество и мениджмънт 3 ч., Дионис, София, 2009.

VII. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

Хриси Войнова - Национална финансово-стопанска гимназия, гр. София
Светла Павлова - Национална финансово-стопанска гимназия, гр. София
Татяна Търнева - Национална финансово-стопанска гимназия, гр. София
Горанка Недева - Национална финансово-стопанска гимназия, гр. София
Христинка Тодорова - Варненска търговска гимназия "Г. С. Раковски", гр. Варна

VIII. ПРИЛОЖЕНИЯ:

а) Примерен изпитен билет

.....
(пълно наименование на обучаващата институция)

**ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА
ЗА ПРИДОБИВАНЕ ЧЕТВЪРТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА
КВАЛИФИКАЦИЯ**

ПО ПРОФЕСИЯ	345020	Фирмен мениджър
ПО СПЕЦИАЛНОСТ	3450212	Предприемачество и мениджмънт

Изпитен билет № 7

Изпитна тема. Основни икономически показатели
(изписва се точното наименование на темата)

План-тезис: Себестойност, цена, приходи и разходи. Фактори, влияещи на величината на себестойността на продукта /услугата/. Финансов резултат на предприятието – печалба и рентабилност. Оценка на финансовото състояние. Икономическа ефективност.

Приложна задача:
Търговско дружество е реализирало за 2010 г. приходи в размер на 100 000 лв. Размерът на разходите му възлиза на 70 000 лв. Дружеството е изплатило за периода командировъчни дневни за 100 дни по 40 лв. Освен това има реализирана загуба от предходния период в размер на 1000 лв.
Пресметнете нетната печалба на предприятието.

Описание на дидактическите материали (при наличие на такива)
.....

Председател на изпитната комисия:.....
(име, фамилия) (подпис)

Директор/ръководител на обучаващата институция:.....
(име, фамилия) (подпис)
(печат на обучаващата институцията)

